

Рисунок 1. Карта реабілітації «Із дому у бій та назад додому»

Отже, підсумовуючи розглянуту нами тему, можемо стверджувати, що робота з ветеранами та членами їх сімей є надзвичайно важкою та унікальною відповідно до кожного випадку. В подальшому після завершення війни в нас спостерігатиметься підвищення рівня роботи з ресоціалізацією ветеранів. Тому навчання та усвідомлення їхніх психічних особливостей сприятиме виробленню та формуванню системної роботи психологів, соціальних працівників та фахівців центрів допомоги як єдиного цілого, яке зробить повернення бійця до соціуму найменш травматичнішим для нього самого та для його близьких.

Список використаних джерел

1. Психологія бою: посібник. Грицевич Т. Л., Гузенко І. М., Капінус О. С., Мацевко Т. М., Романишин А. М. Львів: Видавництво «Астролябія», 2017. 352 с.
2. Робочий зошит для програми самоуправління посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) для військового. Френк П'юселік, Ольга Богомолець, Ірина Пінчук, Аліса Ладик-Бризгалова, Наталія Степанова, Сергій Болтоносів. Київ, 2015. 50 с.

Наталія Олексюк

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи та
менеджменту соціокультурної діяльності,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль*

СОЦІАЛЬНА ПІДТРИМКА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ:

МОЖЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОРДОННОГО ДОСВІДУ В

УКРАЇНІ

У статті представлено закордонний досвід соціальної підтримки ветеранів війни, визначені її основні компоненти та особливості. Оскільки соціальна робота з ветеранами та їх сім'ями у країнах НАТО перебуває на рівні, здатному забезпечити їх належний добробут з урахуванням усіх життєво важливих потреб, наголошується, що соціальна підтримка

означеної категорії осіб та їх сімей в Україні має наближатися до міжнародних стандартів (стандартів НАТО). На основі аналізу позитивного закордонного досвіду, обґрунтовано шляхи оптимізації соціальної підтримки ветеранів війни та їх сімей в нашій країні.

Ключові слова: *військовослужбовець; ветеран війни; сім'я; соціальна робота; соціальна підтримка; фахівець із соціальної роботи; закордонний досвід.*

Соціальна підтримка – це система заходів у вигляді соціального обслуговування, матеріального забезпечення, різноманітних пільг, що надаються громадянам, які потребують соціальних захисту та допомоги і не можуть самостійно вийти зі скрутного становища [1]. Соціальна підтримка військовослужбовців (ветеранів військової служби) є однією з важливих умов ефективного функціонування збройних сил будь якої країни, а, отже, цілісності її кордонів і безпеки громадян, оскільки вони покликані та мають бути здатні захищати базові національні інтереси та пріоритети держави [3]. Гідне соціальне забезпечення, налагоджений добробут, позитивно спрямована життєдіяльність військовослужбовців (ветеранів) та їх сімей є ключовим імперативом країн НАТО, членства в якому прагне Україна. Саме тому дослідження змісту і особливостей соціальної підтримки військовослужбовців (ветеранів) в країнах НАТО є надзвичайно актуальним сьогодні, оскільки це дасть змогу виокремити позитивний досвід та обґрунтувати можливості його імплементації в Україні [2]

Сутність соціальної підтримки військовослужбовців (ветеранів) полягає у створенні умов, які зменшують (нейтралізують) вплив негативних факторів, пов'язаних із службою в збройних силах, або компенсують цей вплив. Ми розглядаємо соціальну підтримку означеної категорії осіб як поєднання належного матеріального забезпечення та здійснення соціального супроводу, що реалізується шляхом надання соціальних послуг, таких як соціальна адаптація військовослужбовців (ветеранів) та їхніх сімей до військового (повоєнного) життя;

представництво інтересів військовослужбовців (ветеранів) в органах державної влади; консультації військовослужбовців (ветеранів) та членів їхніх сімей з питань реалізації належних їм пільг і гарантій, соціальної реабілітації та адаптації; підготовки військовослужбовців (ветеранів) до цивільного життя після їх звільнення з військової служби тощо [4, с. 10].

Вважаємо, що головними проблемами соціальної підтримки військовослужбовців (ветеранів) в Україні є її доступність, рівень і якість. Окрім того, маємо зазначити, що якщо соціальна підтримка військовослужбовців має відповідне нормативно правове підґрунтя та досвід реалізації, то соціальна робота з ветеранами війни є новим напрямом, що набув особливої актуальності у зв'язку з воєнними діями на півдні та сході країни, окупацією частини її території, збільшенням контингенту військовослужбовців і формуванням такої категорії осіб, як ветерани війни [6, с. 435–436].

Ветеранська політика є надзвичайно складною сферою для держави, оскільки включає одночасно проблеми соціальних захисту та допомоги, медичного забезпечення, працевлаштування колишніх військових та членів їх сімей, які мають бути одночасно врегульовані. Оскільки ці проблеми належать до компетенції різних міністерств, управлінь, служб, координація їх роботи на благо ветеранів потребує неабиякої вправності від законодавців, урядовців, чиновників і різні країни вирішують ці питання на практиці по-різному. Проте, у більшості країн світу держава піклується як про якість соціальної підтримки військовослужбовців (ветеранів), так і про реальну можливість отримання ними цієї підтримки [3]. Ветеранська політика країн НАТО також окремо робить наголос на тому, що близькі та рідні ветеранів стикаються із рядом складнощів й проблем, а отже також мають бути об'єктом соціальної підтримки.

У контексті ветеранської політики більшість країн покладаються на розвинену систему загального добробуту (welfare state), і лише деякі відокремлюють її від загальної системи соціального захисту населення.

Основним органом, який забезпечує соціальну підтримку ветеранів і їх сімей закордоном є Міністерства ветеранів різних країн [3]. У межах цих Міністерств функціонують відповідні підрозділи (управління), які здійснюють заходи із залучення ветеранів і членів їх сімей до соціального та економічного життя, професійної підготовки (перепідготовки) й працевлаштування. Управління також надають правову, консультативну, соціальну допомогу ветеранам у визначенні та реалізації їх статусу та прав; здійснюють контроль за вирішенням назрілих проблем і пропонують заходи щодо їх попередження та вирішення. Вони реалізують і програми психосоціальної підтримки (інформаційно-мотиваційного, кризового, групового консультування, раціональної сімейної терапії) ветеранів та їх реабілітації [5, с. 194].

Ще одним центральним елементом ветеранської політики Центри ветеранів (ветеранські хаби, центри ветеранського розвитку), серед багатьох інших функцій якого є наснаження – підтримка ветеранів та їх сімей, підвищення їхньої впевненості, самооцінки, компетенції, реалізації можливості самостійно представляти свої та своєї родини інтереси в організаціях, закладах та службах, об'єднуватися з іншими ветеранами для створення груп взаємопідтримки та взаємодопомоги [3; 7, с. 57].

Соціальна підтримка ветеранів та їх сімей в країнах НАТО ґрунтується на шести основних принципах: безпеки (важливо створити атмосферу соціально-психологічної та емоційної безпеки для ветерана/сім'ї ветерана, щоб уникнути зневіри в добрі наміри інших тощо); адресності (надання соціальної підтримки найбільш нужденним категоріям отримувачів послуг, враховуючи їх стан, доходи та інші потреби); індивідуального підходу (врахування індивідуальних особливостей особистості та життєвої ситуації ветерана); добровільності (вибір отримання чи відмова від надання соціальної послуги); комплексності (врахування медико-правових, соціально-економічних, соціокультурних, моральних, психолого-педагогічних, інших аспектів підтримки) та

соціальної відповідальності. Вважаємо, що усі ці принципи в сукупності становлять принцип клієнтоцентрованості (прийняття будь яких рішень потребує врахування найкращих інтересів ветерана та його сім'ї) [7, с. 59–60].

Таким чином, Україна перебуває у процесі конструювання нової ветеранської політики. Проаналізовані засади соціальної підтримки ветеранів та їх сімей в країнах НАТО хоча й визначаються особливостями внутрішньої і зовнішньої політики країн, їх законодавством, системами соціального захисту й забезпечення громадян, все ж мають багато спільного. Вважаємо, що основними шляхами оптимізації соціальної підтримки ветеранів війни та їх сімей в Україні можуть стати: комплексна діагностика проблем ветеранів і їх сімей; організація надання їм швидкої та максимально ефективно соціальної допомоги в умовах територіальних громад; розгортання системи соціальної реабілітації та соціально-психологічної реадаптації в умовах територіальних громад з метою відновлення соціального статусу ветерана й підвищення його адаптивних можливостей у мирний час; підвищення результативності соціальної підтримки ветеранів війни та їх сімей за рахунок активного залучення волонтерів, недержавних фондів і організацій; залучення альтернативних джерел фінансування різних видів соціальної підтримки.

Список використаних джерел

1. [Закон України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей»](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>
2. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>
3. Звіт ПРООН «Огляд міжнародних практик у сфері реінтеграції ветеранів: міркування щодо воєнного та повоєнного контексту України». URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/ohlyad-mizhnarodnykh-praktyk-u-sferi-reintehratsiyi-veteraniv-mirkuvannya-shchodo-voyennoho-ta-povo-yennoho-kontekstu-ukrayiny>
4. Капська А.Й., Олексюк Н.С. [Організаційно-педагогічне забезпечення позитивної життєдіяльності сім'ї військовослужбовця](#). *Вісник*

Чернігівського державного педагогічного університету. Випуск 61. Серія : педагогічні науки. Чернігів, 2009. С. 6–11.

5. Олексюк Н. С. Соціальна підтримка військовослужбовців Збройних Сил як важливий напрям соціальної політики у США // *Соціальна робота з різними категоріями населення у територіальній громаді: українські реалії та міжнародний досвід : колективна монографія. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2018. С. 182–198. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17337/1/10_Oleksiuk.pdf*

6. Шумна Л. П. Поняття та види соціальної підтримки. *Актуальні проблеми держави і права. 2012. Вип. 63. С. 433–440. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdp_2012_63_69*

7. Цюкало Л. В. Аналіз видатків на деякі види соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України // *Інвестиції: практика та досвід. 2018. №15. С. 56–60. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/15_2018/14.pdf*

Галина Олійник

*доцент кафедри соціальної роботи
та менеджменту соціокультурної діяльності
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка
м. Тернопіль, Україна*

Світлана Коротнюк

*магістрантка ОПП «Соціальна педагогіка»
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
м. Тернопіль, Україна*

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА У ЗАКЛАДІ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ

У статті розкрито проблемні аспекти діяльності соціального педагога у закладі загальної середньої освіти в умовах війни. Зокрема, проаналізовано, що з початком повномасштабного вторгнення професійна діяльність соціальних педагогів спрямовується на роботу із внутрішньо переміщеними особами, які потребують допомоги; організацію волонтерської діяльності; моніторинг учнів, які виїхали за кордон у зв'язку із війною; виконання професійних обов'язків в умовах ненормованого навантаження й постійного стресу. Доведено, що важливим завданням соціального педагога закладу загальної середньої освіти стає надання здобувачам освіти й педагогам знань про стратегії поведінки в різних умовах та ситуаціях, здійснення профілактики стресу,